

Forskerforbundets innovasjonspolitik

Notat vedtatt av Hovedstyret 13.12.2018

1. Innledning

Forskning, utdanning og forskningsdrevet innovasjon er grunnleggende for å møte framtidige kunnskaps- og omstillingsbehov og for å opprettholde et bærekraftig velferdssamfunn. Samfunns- og arbeidsliv endres raskt som følge av teknologiutvikling og digitalisering. Globalisering og klimaendringer tvinger fram behov for nye løsninger. Forskning, utdanning og kompetanseheving er avgjørende for at innovasjoner skal komme fellesskapet til gode, og spiller en avgjørende rolle for bærekraftig verdiskaping.

Betydningen av innovasjon for å sikre fremtidig verdiskaping og utvikling av velferdssamfunnet tillegges økende vekt i samfunnsdebatt og politikktutvikling. I EUs nye ramme-program, Horisont Europa, er åpen innovasjon en av tre pilarer. I Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028 er styrket konkurransekraft og innovasjonsevne en av tre overordnede målsettinger. Her legges vekt på at både næringsliv og offentlig sektor må fornyes gjennom forskning og innovasjon, blant annet gjennom tettere samspill og bedre kunnskapsoverføring på tvers av sektorer.

En fremragende og godt utbygd kunnskapssektor, kombinert med gode muligheter for kompetansebygging er et viktig virkemiddel for å skape og ta i bruk innovasjon. I sin innovasjonspolitikkt vektlegger Forskerforbundet kunnskapssektorens rolle og betydning for innovasjon og omstilling. Innovasjonspolitikken omhandler tre nivå: samfunnet, institusjonene og kunnskapsarbeideren.

Forskerforbundet arbeider for:

- **Samfunnets vilje til å investere i utdanning, forskning og innovasjon.**
- **Tilrettelegging for tverrsektorielt og tverrfaglig samarbeid.**
- **Institusjonenes tilrettelegging for kunnskapsutvikling, kunnskapsoverføring og kommersialisering.**
- **Kunnskapsarbeidernes mulighet til å bidra til innovasjon og til å ta innovasjon i bruk.**
- **Ivaretagelse og styrking av kunnskapsarbeidernes immaterielle rettigheter.**
- **En innovasjonspolitikkt som balanserer individuelle og samfunnsmessige hensyn og behov.**

2. Innovasjon

Forskerforbundet legger til grunn en bred definisjon av innovasjon og innovativ virksomhet. I det ligger at innovasjonsaktiviteter er all kunnskapsbasert, vitenskapelig, teknologisk, organisatorisk, økonomisk og kommersiell virksomhet som faktisk leder til eller er ment å lede til implementering av innovasjon. Innovasjon kan være sterkt næringsrettet og ha kommersialisering som mål, men kan også innebære å gjøre ting på nye måter for å løse bestemte oppgaver ved en arbeidsplass.

Ny kunnskap endrer måten vi tenker og handler på. Forskning og innovasjon kan slik sett ikke reduseres til ideer, oppfinnelser og patenter, lisenser og ny teknologi med kommersialisering og næringsvirksomhet som mål. Det omfatter også behov for å vurdere hvordan kultur og organisering av arbeid oppmuntrer til nye arbeidsformer, kunnskapsutvikling eller økt tjenestekvalitet. Følgelig skjer innovasjon og innovativ virksomhet i alle sektorer og i form av komplekse samspill mellom kunnskap, teknologi, økonomi og sosiale prosesser.

Norge må øke muligheten for innovasjon i alle sektorer, også i de sektorer vi ikke vanligvis forbinder med innovasjon. Vi må bygge ned både kulturelle og institusjonelle hinder for innovativ virksomhet. Tilsvarende er det grunn til å understreke den verdien akademisk frihet, grunnforskning og faglig bredde har, både i seg selv og som forutsetning for landets innovasjonsevne.

3. Samfunnet

Forskning, utdanning og forskningsdrevet innovasjon er grunnleggende for omstilling, verdiskaping og bærekraftig samfunnsutvikling. Forskningsbasert kunnskap må ligge til grunn for forvaltning og politiske beslutninger på alle sentrale samfunnsområder. Et arbeidsliv kjennetegnet av høyt kunnskapsnivå og evne til å ta kunnskap i bruk, er avgjørende for utviklingen i offentlig og privat sektor.

Komplekse samtidutfordringer må møtes med grunnforskning, anvendt forskning, disiplinære og tverrfaglige tilnærminger samt tverrsektorielt samarbeid. Norge har sammenlignet med andre land gode forutsetninger til å foreta offensive investeringer for å øke kunnskapsproduksjonen. Det er nødvendig med langsiktige investeringer i utdanning, forskning og infrastruktur som muliggjør dristighet og avansert kunnskapsutvikling og utprøving.

Norsk forskningsinnsats må bygge på en helhetlig forskningspolitikk, være på et nivå som sikrer kvalitet i spiss og bredde og balanserer grunnforskning og anvendt forskning. Et helhetlig virkemiddelapparat og målrettede insentiver er vesentlig for å utnytte det potensialet som ligger i kunnskapssektoren. Styrket konkurransekraft forutsetter tilgang til den internasjonale forskningsfronten og innebærer at forskningsinnsatsen må stå i forhold til innsatsen i land vi samarbeider og konkurrerer med. For å nå målsettingen om en samlet forskningsinnsats på 3% av BNP innen 2030 må det utarbeides en opptrappingsplan som sikrer at det offentliges andel utgjør 50%. I tillegg må virkemidlene for økt forskningsinnsats i næringslivet og økt deltakelse i EUs rammeprogrammer videreutvikles og styrkes.

Basisbevilgningene er avgjørende for kunnskapsinstitusjonenes kjernevirksomhet. Mål om effektivisering i offentlig sektor med tilhørende produktivitetskutt begrenser handlingsrommet og hemmer innovasjonstakten. Forskerforbundet mener dette på sikt vil resultere i lavere tjenestekvalitet og redusert effektivitet. I instituttsektoren er økte basisbevilgninger en forutsetning for kunnskapsutvikling på områder hvor det ennå ikke finnes et marked. Både OECD og synteserapporten for forskningsinstituttene viser at det er et uutnyttet potensial for innovasjon i instituttsektoren.¹

Det kreves et stadig høyere kunnskapsnivå i næringslivet og offentlig sektor for å nyttiggjøre seg forskningsresultater og kunnskapen blir i sterkere grad spesialisert. En viktig måte kunnskapsspredning foregår på er at høyt utdannede kandidater går ut i arbeidslivet. Norge må ha som målsetting at flest mulig skal kunne ta høyere utdanning for å sikre rekrutteringen av godt kvalifisert arbeidskraft til kunnskapssektoren og øvrig arbeids- og næringsliv. Tilstrekkelig antall studieplasser og forskningsbasert undervisning av høy kvalitet er derfor vesentlig for innovasjon og omstilling. Myndigheter og arbeidsgivere har et felles ansvar for at flere får mulighet til relevant etter- og videreutdanning og til å tilegne seg kunnskaper i tråd med samfunnets og næringslivets behov.

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2019–2028 vektlegger forskning og innovasjon på områder der Norge har særlige fortrinn. Slike strategiske prioriteringer er viktig, men må ikke stå i veien for å opprettholde faglig bredde i kunnskapssektoren. Historien viser at betydningsfulle innovasjoner ofte kommer som et resultat av nysgjerrighetsdrevet forskning og radikale gjennombrudd i grunnforskningen. Tilsvarende forutsetter ambisjonene for en kunnskapsintensiv ABM-sektor og mål om tettere kopling mellom kultursektor og næringsliv at det legges bedre til rette for forsknings- og innovasjonsaktiviteter.

---

¹ OECD *Reviews of Innovation Policy*. Norway 2017; Forskningsrådet (2018) *En målrettet og effektiv instituttpolitikk. En systematisk gjennomgang av Forskningsrådets evaluering av forskningsinstitutter. Synteserapport.*

Innovasjon forutsetter tettere samspill mellom forskningsmiljøer og arbeids- og næringsliv. Det er behov for mer systematiske ordninger for kompetanse- og teknologioverføring mellom virksomheter, bransjer og sektorer. Flere ansatte akademikere øker vekstmulighetene for en bedrift, og virksomheter som lykkes med innovasjoner anvender erfaringsbasert kunnskap sammen med forskningsbasert. Satsningen på nærings-PhD og offentlig sektor-PhD er viktige virkemidler for økt samspill og kompetansebygging.

Norge ligger under EU-gjennomsnittet når det gjelder næringslivets relative FoU innsats knyttet til BNP, antall internasjonale patentsøknader, europeiske varemerker og design, andel eksport fra høyteknologisk næringsliv og inntekter fra lisensiering av immaterielle rettigheter til utlandet.² Samspillet mellom kunnskapsutvikling, innovasjon og kommersialisering forutsetter et virkemiddelapparat som stimulerer til økt forskningsinnsats og tilgang til risikokapital. Ordninger som SkatteFUNN, Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA) er vesentlige virkemidler som bør styrkes.

Offentlige anskaffelser bør brukes som et sterkt instrument for innovasjon i både offentlig og privat sektor. Det offentlige har en viktig bestillerrolle som bør styrkes ved i større grad å etterspørre funksjoner enn løsninger, og samtidig stille krav om forskningsbasert innovasjon i sine anskaffelser. Det er videre nødvendig å styrke virkemidlene for omstilling og fornying i offentlig sektor, i form av mobiliseringstiltak, tverrfaglig senter-satsing/SFI for offentlig sektor og BIA for offentlig sektor. En andel av budsjettet i offentlige utviklings- og utbyggingsprosjekter bør settes av til forskning og innovasjon.

Norge er et av landene i verden som best kombinerer høy produktivitet, sterk offentlig velferd og lav arbeidsløshet. Arbeidslivet er preget av flatere strukturer, mer demokratiske arbeidsformer, sterkere samarbeidsklima, høyere omstillingsevne og lavere konfliktnivå mellom ansatte og ledelse enn man finner i mange andre land. Dette er verdier som Forskerforbundet arbeider for å videreføre og forsterke. Den norske modellen med et velfungerende trepartssamarbeid er en viktig forutsetning for omstilling og innovasjon.

Mål:

- Norge øker forskningsinnsatsen til 3% av BNP innen 2030 og det utarbeides en opptrappingsplan der det offentliges andel utgjør 50%.
- En helhetlig forskningspolitikk som balanserer satsing på grunnforskning og anvendt forskning, disiplinære og tverrfaglige tilnærminger.
- Departementene har en tydelig forskningspolitikk og sikrer forskningsbevilgninger på sine ansvarsområder.
- Et helhetlig og målrettet virkemiddelapparat for økt forskning og innovasjon i næringslivet.
- Øke bestillerkompetansen i offentlig forvaltning og bruke innovative anskaffelser målrettet til forskning og innovasjon.
- Styrkede virkemidler for omstilling og fornying i offentlig sektor.
- Stimulere til økt tverrsektorielt samarbeid, blant annet gjennom styrket satsing på nærings-PhD og offentlig sektor-PhD.
- Videreutvikle og styrke trepartssamarbeidet.

---

² European Innovation Scoreboard 2018

4. Institusjonene

Mål om økt innovasjonsaktivitet gjelder for alle sektorer. For universiteter og høyskoler er det lovbestemt at lærestedene skal bidra til innovasjon og verdiskaping basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. Forskningsinstituttene skal bidra med forskning av høy kvalitet og relevans til anvendelse i næringsliv, forvaltning og i samfunnet for øvrig. Helseforetakene er pålagt å legge til rette for forskning, og i oppdragsdokumentene til de regionale helseforetakene oppfordres det til økt innovasjonsaktivitet. Arkiv og bibliotek møter krav til innovasjon i form av digitalisering, museene i form av forventninger til forskningsaktivitet og kultur som næring. I Kulturmeldingen vektlegges kreativitet som innovasjonsdriver og investering i immaterielle verdier³. For offentlig sektor generelt er målsettingen fornyelse og modernisering.⁴ For næringslivet er målet økt forskningsinnsats, innovasjon og bærekraftig vekst.

Det må legges aktivt til rette for innovasjon og skapes best mulig samvirke med samfunns- og arbeidsliv. Dette forutsetter gode rammevilkår og god dialog mellom ledelse, tillitsvalgte og ansatte. Satsinger på innovasjon eller kommersialisering må forankres i institusjonen gjennom medbestemmelse og medvirkning, og i større grad bli en del av dialogen mellom tillitsvalgte og ledelse. Ledelsen har et særlig ansvar for å utnytte den ressursen som de ansatte utgjør og å bidra til kulturer som stimulerer til nytenkning, utprøving og forbedring.

Medarbeiderdrevet innovasjon forutsetter at ledelsen oppleves som tilgjengelig for den ansatte og at det er etablert gode støtteordninger. Det er også nødvendig at både ledelsen og de ansatte får en bredere forståelse av hva innovasjon er. Slik vil det være mulig å fange opp en større del av den innovative virksomheten som allerede foregår ved den enkelte institusjon. Institusjonene har et ansvar for å synliggjøre innovasjonsaktivitet innenfor alle fagområder, samt stimulere til økt tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

TTO-ene (Technology Transfer Office; teknologioverføringskontor) spiller en viktig rolle for at forskere med ideer til kommersialisering av forskningsresultater blir møtt med høy kompetanse på deres fagområde, og da særlig ved etablering av spinout-selskaper. Erfaringer tilsier at det er nødvendig med ytterligere klargjøring av TTO-enes organisasjonsform, enten ved at de integreres fullt inn i universitetene eller omdannes til organisasjoner der UH-institusjonenes eierskap og styring tones ned. Da unngår man en situasjon der TTO-ene dels opererer som en markedsaktør og dels som en del av universitetet. Videre er det nødvendig med fleksible, men klare retningslinjer for hvordan institusjonen skal kompenseres for tap av eierrettigheter ved selskapsetablering (IPR). Som gründer bør forskeren ha frihet til å kunne velge mellom ulike kompensasjonsformer til eierinstitusjonen⁵.

Institusjonene bør også oppfordres til å bidra til at høyere utdanning og forskning i større grad kobles opp til arbeidsliv – eksempelvis i form av praksis og som kilde til problemstillinger til studier og avhandlinger på de ulike nivåene i studieløpet. Dette omfatter også PhD-utdanningen som i større grad bør kobles opp til arbeidslivet ved at flere kandidater gis anledning til å skrive avhandlinger om problemstillinger utviklet i samarbeid med arbeids- og næringsliv.

---

³ Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft – kulturpolitikk for framtida.

⁴ Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2019-2028, Stortingsmelding om innovasjon i offentlig sektor (ventet 2019).

⁵ MENON 9/2018 *Insentiver for kommersialisering av forskning*.

Nyutdannede er en viktig kilde til innovasjon og fornying.⁶ Det tilsier tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv. Studenter bør kunne delta i relevante forskningsprosjekter i samarbeid med arbeidslivet og inkluderes i et aktivt forskningsmiljø. For å garantere spredning av ny, forskningsbasert kunnskap som kan gi opphav til verdiskaping er det dessuten viktig å legge til rette for gode møteplasser og større mobilitet av arbeidskraft på tvers av kunnskapssektoren og øvrig nærings- og arbeidsliv.

Mål:

- Institusjonenes satsing på innovasjon og kommersialisering skjer i nær dialog med tillitsvalgte og ivaretar de ansattes rettigheter og arbeidsvilkår.
- Institusjonene stimulerer til tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.
- Institusjonenes TTO-er har en hensiktsmessig organisasjonsform og raskt tilbyr best mulig faglig relevant støtte.
- Institusjonene legger til rette for at studenter, doktorgradskandidater og ansatte har mulighet til å samarbeide med nærings- og arbeidsliv.

5. Kunnskapsarbeideren

Arbeidskraften er Norges viktigste ressurs, og kunnskap den viktigste forutsetningen for produktivitet og framtidig inntektsvekst. Et mer kunnskapsintensivt nærings- og arbeidsliv stiller store krav til kompetansebygging og god utnyttelse av de ansattes kunnskaper, erfaringer og ferdigheter.⁷ Kunnskapsarbeidere må ha arbeidsbetingelser som gir rom for risiko og nytenkning, som legger til rette for kompetanseheving og gir anledning til å ta innovasjoner i bruk. Ansatte må ha tilstrekkelig tid til forskning og utvikling, og til å utnytte nye arbeidsverktøy, ny teknologi, nye undervisningsformer eller nye arbeidsformer. Det må i større grad oppmuntres til innovasjon og skapes kulturer for utprøving og samhandling på tvers av sektorer og fagområder.

Forventningene om at forsknings- og kunnskapssektoren skal bidra til innovasjon og fornying, aktualiserer behovet for å styrke ansattes rettigheter i innovasjonsprosesser. Det bør derfor settes av midler til nødvendig faglig oppdatering, samt til kurs og opplæring i rettighetsproblematikk og entreprenørskap. Økt fokus på innovasjon og kommersialisering av forskningsresultater må ikke føre til at den faglige friheten blir innskrenket. Tvert imot må ansatte og tillitsvalgte sikres reell medvirkning og medbestemmelse.

Kommersialisering av forskning er en del av samfunnsoppdraget. Derfor må forskeres insentiver for å drive kommersielt rettet aktivitet styrkes. Det er nødvendig med gode rutiner og systemer rundt fagmiljøene, som sikrer at nye ideer og ny viten blir fanget opp. Tilgang på midler i risikofasen er vesentlig. Kommersialiseringsaktivitet er for lavt insentivert og det er påvist at redusert forskerandel har hatt en negativ effekt på innovasjonsaktivitetene i UH-sektoren.⁸ Mellom en tredjedel og halvparten av lisensinntektene må gå til forskeren eller forskningsgruppen som har utviklet ideen fram til et patenterbart produkt eller nivå. For å stimulere til kommersialisering bør dessuten opphavspersonene være sikret økonomiske incitamenter som ivaretar det personlige initiativet til å drive prosessen fremover. Ved å også garantere forskerens rett til å ta med seg ideen videre, stimuleres institusjonene til å utvikle rutiner for å legge til rette for innovasjon.

---

⁶ MENON nr. 36/2014 Høyere utdanning som kilde til produktivitet og konkurransevne: Hva sier tallene for Norge?

⁷ Produktivitetskommissjonen NOU 2016:3, European Innovation Scoreboard 2018.

⁸ MENON 9/2018 *Insentiver for kommersialisering av forskning*

Innovasjon forutsetter kunnskapsdeling. Overgangen til åpen tilgang til forskningsdata og forskningsresultater er viktig for en kunnskapsbasert samfunnsutvikling, men må skje på en måte som ivaretar kunnskapsarbeidernes ideelle rettigheter.

Mål:

- Arbeidsvilkår som muliggjør aktiv deltakelse i innovasjonsprosesser, sikrer kompetanseutvikling og forutsetninger for å ta ny kunnskap i bruk.
- Ivareta og styrke kunnskapsarbeidernes immaterielle rettigheter.
- Sikre at mellom en tredjedel og halvparten av netto lisensinntekter går til opphavsperson, samt sikre retten til å ta med ideen videre.
- Etablere insentiver for å kommersialisere forskningsresultater som sikrer at patentering, lisensiering av oppfinnelser og bidrag til bedriftsetableringer anerkjennes økonomisk på linje med publikasjoner.
- At overgangen til åpen forskning skjer i tråd med åndsverkslovens bestemmelser om immaterielle rettigheter.

Forskerforbundet
Postboks 1025 Sentrum
0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00
post@forskerforbundet.no
www.forskerforbundet.no